

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT NUMMER 6 | NOVEMBER/DECEMBER 2008

BAG APOTEKETS MURE 2 Cornelia og Tårnby Apotek & SUNDHED

FORSIDEILLUSTRATION:

Cornelia Corneliussen i skranken på Tårnby Apotek, sådan som de fleste husker hende. Ca.1970

KILDER:

Erindringer fra Cornelia Corneliussen, Kaj Olsen og Edith Svensson, Tårnby Stads - og Lokalarkiv

Inger Kjær Jansen: Kastrup Glas 1847-1979.1995

Kopier af breve fra Lykkeshøj, Tårnby Stads-og lokal-arkivet
Tårnby Sogneråd, Forhandlingsprotokoller 1930-1940,
Tårnby Stads - og lokalarkiv

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

BAG APOTEKETS MURE 2

Cornelia og Tårnby Apotek

Tårnby Apoteks personale ca. 1950. Fra venstre Ina Blangsbøll, Åse Lindhardt, Hans Christensen, Rolf Stensgård, Cornelia Corneliussen, Else Mondrup, Jytte Larsen, Kirsten Rolighed og bagved Bianco Nielsen.

ARBEJDSSTID, TØJ OG LØN

Jeg mødte kl. 8 til 18 mandag til torsdag, fredag til kl. 20 og lørdag til enten 14 eller 15. Jeg havde en times frokost og cyklede hjem og spiste varm middagsmad sam-

men med resten af familien. Påklædningen var hvid kittel; jeg var med min mor hos Simonsen og Weel og købte 2 stk. i lægekittelfacon. Dengang skulle man selv holde sig med arbejdstøj og selv vaske og stryge det. Under kitlen var det pænt tøj, almindelig ne-

derdel og bluse, og aldrig nogensinde lange bukser. Det var bandlyst fra frk. Mondrup's side, slacks som det hed dengang, ville hun overhovedet ikke tolerere. Der skulle ses pæne strømper og "dameben". Meget senere blev det dog til buksedragter, og der kom en ordening med vaskeriet. Men beløbet for vasken blev trukket fra lønnen hver måned. Endnu senere fik vi både tøj og vask med i lønnen. Lønnen var "cool cash", vi fik rigtige menneskepenge i meget lang tid, og dette var i apotekerposer til 100 gr.

LATINSKE NAVNE

Når jeg mødte om morgenen kl. 8 skulle jeg støve flasker og krukker af fra gulv til loft hver dag med blød støvklud, og om fredagen med spritklud og rent viskestykke for at de blev ekstra flotte og skinnende i skranken og defektøren. Jeg skulle lære alle navnene på beholderne og efter en tid fik jeg tildelt nogle nye flasker og glas, så jeg på den måde fik lært en masse om, hvor de forskellige standflasker var.

Det med navnene voldte mig lidt kvaler, jeg havde jo aldrig haft latin i skolen med en mellemskoleeksamen. Under mit arbejde med at tørre støv af, stødte jeg på et besynderligt fænomen, nemlig at nogle af flaskerne stod med ryggen udad, så man ikke kunne se, hvad der stod på signaturen. Derfor vendte jeg dem pligtskyldig om, så man dog kunne læse uden besvær. Men ak det viste sig at være med vilje, for flaskerne var halvtomme. Det vil sige, at når der ikke var nok til næste gang, vendte man dem om for at lette dem, der skulle "fatte ind", d. v. s. fylde op fra kælderen, hvilket senere også blev mig selv. Der var også en anden terminologi i sproget, det hed ikke lodder men vægstykker, og heller ikke etiket men en signatur.

REPRÆSENTANTER

På apoteket kom repræsentanter fra de forskellige medicinalfirmaer. De kom ind på kontoret og fik cigarer. Jeg husker tydeligt kandidat Karl Albrechtsen fra

Alfred Benzon, dette firma var vores hofleverandør. De fleste råvarer blev købt hos dette grossistfirma. Så sad de der i lædersofaen, og Albrechtsen fortalte nyt fra den store verden, hvem der stod for tur til at blive apoteker, og til at blive forflyttet til et større apotek. Han var en stor, gemytlig, glad mand. Nordisk Droge og K.V. Tjellesens repræsentanter blev også modtaget, men noget mere afmålt. For dem gjaldt det først og fremmest at sikre sig levering af medicinske specialiteter, som var i fremmarch, men her krævedes ikke samme viden og købmandsskab som ved indkøb af råvarer og hjælpemidler. Fra Berg og Tegner kom en flot mand som hed Svenning. For os piger var han værd at se på og lignede på en prik William Holden, høj, flot og lyshåret med bølger i håret. Vi piger i skranken flokkedes om ham. Han solgte sygeplejeartikler og gaze, vat og narresutter og meget mere. En gang havde han natursvampe med, og den slags havde man ikke set siden før krigen. Jeg må indrømme, at svampene

aldrig kom frem på hylderne til salg, da personalet skyndte sig at sikre sig én hver. Det var noget af en gevinst.

FAKTABOKS

MEDICINFLASKER FRA KASTRUP

Kastrup Glasværk var en vigtig producent af medicinflasker. Da Holmegårds glasværk i 1873 solgte Kastrup til et aktieselskab, var en af investorerne apoteker Alfred Benzon, der også var apoteksgrossist og medicinalfabrikant. Medicin opbevares bedst og mest sikkert på flasker og blev produceret i flere farver indtil ca. 1960, hvor man gik over til kun at fremstille brune flasker. En af de største kunder var firmaet Arbo-Bähr, der var grossister i medicinudstyr herunder medicinflasker til apotekerne.

CHRISTIAN X'S BEGRAVELSE

I april 1947 døde kong Christian X. Alle forretninger lukkede tidligt, da kongen skulle begraves, og befolkningen sad ved radioen for at følge begivenheden. Personalet på apoteket fik også fri ved middagstid, men frk. Mondrup spurgte, om jeg ville have noget imod at blive på vagten sammen med hende. Det havde jeg intet imod, da jeg var den, der boede tættest på apoteket. Om eftermiddagen ved kaffetid syntes vi begge, at vi trængte til noget særligt på denne sørgedag. Vi havde franskbrød og smør, men kaffe var kedeligt. Så fandt frk. Mandrup på, at vi skulle koge kakao. Det lød jo også godt, men nu var gode råd dyre, for vi havde ingen mælk og heller ingen kakao. Men så fandt vi på i stedet at tage en dåse modermælkserstatning og en dåse pastakakao, der blev brugt som smagstilsætning i flere produkter. Vi nød denne drik, der slet ikke var værst og fulgte i radioen, hvorledes toget kørte til Roskilde med kongens kiste.

PÅ EFTERLØN

Jeg føler mig privilegeret, fordi jeg fik lov at have et virke inden for et område, som havde min store interesse. Jeg har aldrig fortrudt en eneste dag, at jeg blev defektrice på Tårnby Apotek. Samtidig er jeg glad for, at jeg holdt op på et tidspunkt, hvor den moderne teknologi holdt sit indtog. Jeg stoppede i 1990 som 60 årig, men det var alligevel ikke lykken. Det kom apoteker Schjøtt Larsen for ører, og han tilbød de 200 timer, jeg måtte have på efterløn. Men efter 4 år var jeg godt tilfreds med at stoppe, mens legen var god. Der kom utroligt mange nye ting på hylderne, og jeg var ikke med på personale-møderne, hvor de nye varer blev vist frem og forklaret. Det allerværste, der blev indført, var varenumre, der skulle slås ind på kassen i stedet for beløbet. Jeg har mødt mange gamle kunder i pensionistforeningen "Solgården", og der er jeg stadig "Cornelia" fra apoteket. Jeg bliver endnu spurgt om gode råd og giver det gerne videre. Det er en dejlig tillid at få her i min pensionisttilværelse.

SUNDHED

Tårnby Kommunes Sundhedsuge i oktober satte fokus på sport, motion, sund kost, og hvordan man får det bedre gennem træning, selvom man er ramt af sygdom. Her fortælles lidt om fortidens sygdomme og indsats for en sundere tilværelse.

BARTSKÆRERE, KVAKSALVERE OG LÆGER

Indtil 1790 måtte man klare sig uden læge på Amager. I stedet kunne de velhavende søge de såkaldte bartskærere. De måtte ikke behandle sygdomme med medicin, men det så de som oftest stort på. En anden mulighed var kvaksalvere, de såkaldte kloge mænd og koner, som arbejdede ulovligt. De kunne dog få amtslægen eller amtmandens tilladelse til at praktisere på visse områder, hvis de kunne vise, at de havde kundskaberne til det. Det var nu mest brækkede ben og arme, de tog sig af, derfor blev de også kaldt for benbrudslæger. Jordmødrene i Tårnby måtte gerne ordinere medicin og årelade, det sidstnævnte brugte man ofte ved forskellige sygdomme.

I 1790 blev Amagers første læge ansat, det var Frederik Bauermeister, der havde taget en kirurgisk embedseksamen året før. Han var ikke særlig populær på øen, og derfor klagede han ofte til amtmanden over at have for få patienter. Ikke engang sognepræsten Bruun, der skulle henvise de fattige syge til lægen, benyttede ham. Til sidst flyttede Bauermeister ind på Christianshavn. Men nu klagede amagerne over ham, fordi de ikke kunne komme til læge mellem kl. 18 og 6, da Amagerport var lukket i den periode. Men klagen blev afvist, da han havde en vikar inde på øen. Efter Bauermeister fulgte M.C. Nye-borg i 1820. Han flyttede ind på Kastrupgård og virkede som distriktslæge, indtil Wilhelm Feilberg overtog embedet. Han var en af de læger, der måtte arbejde hårdt under koleraepidemien i 1853.

Distriktslæge Wilhelm Feilberg, der arbejdede hårdt under koleraepidemien på Amager.

EPIDEMIER

En god hygiejne spiller en stor rolle for sundhedstilstanden hos det enkelte menneske. Det kendte man ikke meget til, da de store epidemier som pesten i 1711 og koleraen i 1853 ramte landet. Pesten kostede over halvdelen af befolkningen på Amager livet. Under koleraepidemien døde 321 mennesker i Tårnby sogn svarende til ca. 9 % af befolkningen her.

GODE RÅD FRA SKT. PETERSBORG

Billedhuggeren David Jensen født i 1816 med rod på Amager, skrev til sin mor i 1848 fra Sankt Petersborg om koleraepidemien dér, og kom med gode råd til at kurere sygdommen. Brevet er rettet til og forkortet.

Jeg skriver ekspres nu atter min Kjære Familie til, da her i Petersborg er udbrudt Cholera, som alt her graseret i henved 14 Dage og som bortrevet en del Offer, som største Delen var af den simple Arbejderklasse, og disse Mennesker er så dumme og tror, at man forgifter dem, hvorfor her en del Optøjer har fundet sted; men Regeringen har vist ganske fornuftig at tæmme denne Utugt. Da Sygdommen har været temmelig farlig, så antager jeg, at man kunde let have Frygt for mig og mine, hvorfor jeg skriver. Denne Art Cholera er af den Beskaffenhed, at den meget let kan kureres når der blot i tide bliver taget. Brændevin, Rom, Spiritus er fortrinlige sager, for den i vores Hus er kun Sygigen bleven angreben deraf; på Fabrikken er kun tre angreben, som straks er transporteret til Hospitalet, om

de er reddet ved vi endnu ikke. I et Hus inde i Byen skal efter sigende være død 83 Mennesker, er det sandt eller ej, skal jeg ej kunde sige. I dag Søndag er omkering på alle offentlige Pladser bleven bären det bellige Kors ledsaget af Præster, og utallige Mennesker ledsagede Toget. Skal den Sygdom komme til Danmark, da er det nødvendigt at afholde sig fra alt rå Spise, selv rå Mælk. En Snaps nu og da er godt, og når man finder mindste Kvalme eller Tryk, som om man vil til Stols, da skal man strax tage en god snaps Rom med Peber. Hjælper dette ikke og man får Krampe da strax et Sennepsplaster under Brystet, og hvis man har stærk Diarre et stort Sennepsplaster over Maven, ja selv et på Ryggen skader ikke, og det må ligge så længe det er muligt. Brystet, Maven, Fødderne og hænderne ja hele Kroppen skal dækkes med Spiritus med påsat Peber og Kampfer rigtig stærkt med en ulden Lap, og når alt dette er sket, skal man drikke flere Kopper hed Pebermynte The. Man siger så snart en sådan Patient først er kommet i Sved, da er han reddet – husk at smøre Kroppen Morgen og Aften - især Maven og Brystet med Bomolie, det er et Middel at holde den Sygdom fra Livet.

- Jeg har skrevet disse almindelige Regler, som jeg anser er nødvendig at vide, især for dem som bor langt fra en Læge thi denne Sygdom ender undertiden Livet på et par timer - Hovedsagen er straks at gribe kraftig Middel for at komme i Sved. Denne Opskrift kunde ej skade at sende til Lehmann (distriktslæge i København, red.), thi kommer dette Onde til Danmark, da kommer det først til København. Der er vel Doctorer nok, men er Sygdommen stærk, så er ingen Doctor at finde. Dette er antaget som universalmiddel, men da Sygdommen kommer forskellig, er vel ogsaa Midlerne forskellige. Doctorerne vil ej vide af universal Middel, thi sådan en Periode er rigt til Indtægt for Apothek og Doctor. Lev vel og Gud være os Alle naadig.

Moders lydige og hengivne Søn
David

KOLERAHUSET

For at imødegå smittefare fra de søfarende blev der på amtets regning i 1871 bygget et såkaldt kolerahus i Maglebylille, hvor eventuelle syge søfolk skulle i karantæne. Men det blev heldigvis aldrig aktuelt, og amtet solgte bygningen i 1918 til Tårnby Kommune. Sognerådet ville indrette huset til 4 lejligheder for husvilde.

KOPPEVACCINE

Kopper var en ofte dødbringende og smitsom sygdom. Da koppevaccinen blev opdaget omkring 1800, begyndte man at vaccinere rundt om i landet. Da der ikke var læger nok, hjalp mange præster og skolelærere med dette arbejde. Fra 1810 blev det påbudt at blive vaccineret mod kopper. Man kunne ikke blive gift eller konfirmeret, medmindre man kunne fremvise en ”kokoppeattest”, som det hed dengang.

Kort over Amager tegnet af distriktslæge Feilberg, der omhyggeligt har markeret de mange huse i Sundby under koleraepidemien i 1853.

DEN SPANSKE SYGE

Den spanske syge kom til Amager i efteråret 1918. Det var en influenzalignende sygdom, der kostede en del menneskeliv. Skolerne blev en overgang lukket bl.a. Kastrop skole i oktober 1918, da 47 børn var syge. Da kommunens skoler åbnede igen efter et par uger, var der strenge instrukser for, hvornår børnene måtte komme i skole igen, hvis der havde været syge i familien eller i klassen. Nogle franske krigsfanger, der var indkvar-

Kolerahuset i Maglebylille blev under 1. verdenskrig benyttet til indkvartering af soldater fra sikringsstyrken. Ca. 1918

teret i Bachersmindelejren og Ulleruplejren blev også syge og blev flyttet til et epidemi-hospital inde i København.

GLASVÆRKETS LÆGE VACCINERER

Glasmaget Kaj Olsen f. i 1904 fortæller:

En ganske almindelig hverdag fik jeg mit fine tøj på fra morgenstunden - med besked på ikke at svine mig til. Det forbavsende mig meget. Det var ikke søndag, jeg havde ikke fødselsdag og skulle ikke til andres fødselsdag. "Hvad

skulle der nu ske?" Da jeg kom ned for at lege, så jeg at mine kammerater ligeledes havde fint tøj på, men heller ikke de vidste noget om grunden. Vi legede alle temmelig forsigtigt, men efter kort tid glemte jeg at spekulere mere på alt det. Hvor længe var Adam i Paradis? Pludselig standsede vi alle midt i legen, vi stirrede ned mod bommen, for der holdt nu en bestedroske og ud trådte Dr. Strandgård, glasværkets læge. Der var ikke een af os, der tænkte på at hente nøglen til bommen, vi forsvandt alle som på tælling. Vi vidste nemlig nu, at der skulle være vaccination, derfor det fine tøj! Mig fandt de senere un-

der en trillebør på Alderdomsvej! Man vil måske undre sig over, at vaccination således skulle foretages under næsten private former, men tænk på, at ligesom frit hus og brændsel var en del af lønnen, således hørte også fri læge og medicin med hertil. Lægen kom normalt mandag og fredag i glasmagersalen.

sammen, og mor kom med sine forespørgsler. Slet ikke nogen dårlig ide med det ugentlige lægebesøg. Den hovedsagelige medicin var amerikansk olie og levertran. Jeg mindes vor buslæge sagde til mor, at hun vidste meget bedre besked end han i mange retninger, og sikkert ikke helt uden grund.

BANKDIREKTØRENS LÆGE

Det var de færreste forundt at kunne få regelmæssig lægebesøg i begyndelsen af 1900-tallet. Men Edith Svensson født 1891, datter af Kastrup Banks direktør, E.B. Petersen, kan fortælle følgende: *Hver fredag kom vor faste buslæge, som far betalte med kr. 100 om året. Vi stillede så på rad alle-*

SKOLELÆGE

Tårnby Kommunes lærerforening rettede i 1933 henvendelse til skoleudvalget for at få ansat en skolelæge. Det blev bevilget, og i første omgang blev det gamle lærerværelse på Kastrup skole indrettet som lægeværelse, da det kunne ske uden større udgifter. Læge A. Ellehaug blev ansat som fast skolelæge, og han foretog regelmæssigt lægeligt tilsyn af eleverne. I 1938 blev 1700 elever i kommunen undersøgt.

Læge Fritz Rasmussen kører i hestedrosche på sygebesøg til patienter i Kastrup.

Foto: Carl Flensburg ca. 1900

Resultatet blev følgende:

- 174 undervægtige børn
- 8 med anden dårlig almen tilstand
- 22 med ørelidelser
- 24 med øjenlidelser
- 8 med ”næsesvælgpolypper”
- 11 med grovere holdningsfejl
- 5 med brok
- 23 med andre lidelser.

De undervægtige børn blev der sørget for gennem skolemadpakker, og alle fik levertranspiller.

Omkostningerne ved skolelægeordningen blev regnet ud pr. barn. I 1941 kostede det 76 øre pr. elev, og det blev forhøjet året efter til 1 kr, og 65 øre. Alt hvad der oversteg 1 kr. pr barn skulle anvendes til afdrag på et røntgenapparat til sygekassens turbekulosestation ved Amager Landevej. Sygekassen var oprettet i 1857 som Kastrup Syge- og Ligkasse, den blev i 1917 sluttet sammen med Kastrup Sygekasse under navnet Tårnby Sogns sygekasse. I 1937 blev navnet ændret til Sygekassen for Tårnby Kommune. Medlemmerne indbetalte et

kontingent, så de fik ret til bl.a. støtte i sygdomsperioder. I 1973 gennemførtes en sygesikringsordning, så kommunerne og staten overtog sygekassernes opgaver.

SKOLETANDLÆGE

Sygekassen for Tårnby Kommune henvendte sig i 1933 til skoleudvalget med et ønske om at oprette en skoletandlægeordning. Sygekassens daværende formand, P.G. Weichel, fremlagde sagen for udvalget og oplyste, at der i Københavns skoler var en udgift på 4-5 kr. pr. barn. Det

Skoletandlægen er i gang med at behandle en lille patient. Ca. 1935

førte til, at man ansatte skoletandlæge A. Schinkel Stamp, der i de følgende år fik henved 1300 elever i tandlægestolen. I 1946 blev der indrettet en skoletandklinik på Teknisk Skole. Hvor børnene tidligere blev behandlet har det desværre ikke været muligt at finde oplysninger om.

GULERØDDER TIL SKOLEELEVERNE

I december 1940 skrev undervisningsministeriet til skolevæsenet, at der hos Århus Oliefabrik kunne købes spise-gulerødder for 7.50 kr. pr. 100 kg. Endvidere forelå tilbud fra en anden leverandør på levering af 10 tons gulerødder for en pris af 12 kr. pr. 100 kg. Gulerødderne kunne også leveres vaskede mod et tillæg af 4.50 kr. pr. 100 kg. Skoleudvalget vedtog at indstille et kvantum gulerødder fra Århus Oliefabrik til dækning af skolebørnenes forbrug i ca. 2 mdr. Skolelederne skulle fordele gulerødderne, så hjemmene sørgede for at vaske gulerødderne, inden børnene fik dette ekstra kosttilskud.

Man kan undre sig over, at det var nødvendigt at skaffe gulerødder fra Århus, når man boede på en ø, der var kendt for sine grøntsager. Men dengang som nu, skulle der spares på kommunernes budgetter.

EN GOD START PÅ LIVET

Der kom flere og flere tilbud til kommunens borgere. I begyndelsen af 1950'erne kunne man få besøg af en af kom-

Sundhedsplejersken Dagmar Mohlin på besøg i et Tårnbyhjem. Den lille nye vejes, mens moderen stolt ser på.

Foto: Foto Lejbok 1957

munens 7 sundhedsplejersker, der tilbød deres gratis assistance til de nybagte forældre, ligesom i dag. Hvis der var svær sygdom i hjemmet, kom hjemmehjælpen gerne på besøg.

Forskellige mælkeflasker fra Kastrup Glasværk udstillet på arkivets glasudstilling på Kastrupgård.

FAKTABOKS

MÆLK PÅ FLASKER

Mælkeflasker kom på markedet i 1880'erne men i første omgang kun til børnemælk. Det var mere hygiejnisk end de tidligere anvendte kander og spande. Børnedødeligheden faldt da også efter indførelsen af flaskerne. Den første omtale af mælkeflasker produceret på Kastrup Glasværk kan dateres til 1893. Produktionen steg, da det blev påbudt at anvende flasker ved salg af mælk.

De første flasker blev lukket med korkprop, der blev afløst af papskiven i 1909. I 1930'erne kom der kapsler på mælkeflaskerne samtidig med at man indførte standardflasker for alle mejerier. I 1959 begyndte man at producere brune flasker til enkelte dele af landet. I 1962 indførte man kartoner til skolemælken i København og nogle år senere indførtes plastik og papkartoner til emballage af mælken, og dermed var mælkeflaskernes tid forbi.

Skolemælk i karton drikkes af drenge på en af Tårnbys skoler. Ca. 1965

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag	12.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 17.00

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN UDSILLINGER PÅ:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUGLAS"

Tirsdag til søndag 14.00-17.00

Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:

PERMANENTE OG

SKIFTENDE UDSILLINGER

Lørdag og søndag 13.00-16.00